

Scroll to page 4 for English version!

Jusztin Ádám: A Maccabi VAC története

A VAC, azaz a Vívó- és Atlétikai Club meghatározó szerepet foglal el a zsidó sporttörténelemben, hiszen ha szünetekkel is, de máig tartó folytonosság van a klub életében. Annak, hogy júliusban Maccabi Európa Játékok lesznek Budapesten, a gyökereit az 1900-as évek elején kell keresni, amikor a VAC és a hozzá hasonló klubok megalakultak Európában.

Két részre lehet bontani a VAC történetét: az első nagy korszak az 1906-os megalakulástól 1949/50-ig tart. A klub elindulásában a 1900-as évek elején Makkabea néven működő, zsidó fiatalokból, egyetemistákból álló cionista szervezetnek volt fontos szerepe. Később ők lettek a VAC kimagasló sportolói és sportvezetői annak ellenére, hogy az első világháború jelentős veszteséget okozott a klub életében. Külön ki kell emelni Dömény Lajost, aki nagyon fontos alakja a zsidó sporttörténetnek. Nemcsak a VAC egyik alapítója, hanem a Nemzeti Zsidó Alap és a Zsidó Néplap megalapítása is a nevéhez fűződik, valamint a KADIMA nevű cserkészmozgalom. Az ő szerepét szükséges még jobban hangsúlyozni, amire a játékok is lehetőséget teremtenek.

A VAC identitását, működését és szellemiségét legjobban az az idézet mutatja meg, amely 1920-ban, a Zsidó Szemlében jelent meg a közgyűlés megalakulásának 15. évfordulóján. Beregi Ármintól származik, aki a VAC alapító tagja volt. „A VAC fellépésével megszűnt az az anomália, hogy valamely sportegyletet tagjai miatt zsidónak mondjanak lekicsinylésből vagy gúnyból, mert íme előállt a Vívó és Atlétikai Club és azt mondta, vállalom a zsidó nevet, sőt nem csak vállalom, hanem tágult tudóval kiáltom oda a magyar társadalomnak: aki zsidó erőt és zsidó csapatot akar látni, ide nézzen reánk, akik semmiből, csupán a szívből és egy szimbólumból valódi erőforrást teremtettünk.” Az idézet tükrözi azt a szellemiséget, amit az alapítók (Dömény Lajos és Beregi Benjámin mellett Székely Ferenc, Beregi Ármint, Klein Elek, Zsoldos Andor, Jakobovits Sándor) képviseltek és megálmodtak, illetve azt a kimagasló teljesítményt, amit nyújtottak.

A Vívó és Atlétikai Club történetével kapcsolatban érdemes kiemelni néhány érdekességet. Úgy tudni, hogy az elnevezési tervekben a Zsidó Atlétikai Club, azaz a ZSAC is szerepelt, de akkoriban ezt a vallási hovatartozásra utaló jelzőt nem fogadták el névként. Ezért az alapítók egy olyan szimbólumot próbáltak választani a klubnak, ami deklarálta a zsidó közösséghez való tartozást. Ezt a Dávid-csillaggal lehetett a legjobban kifejezni, amit jól meg lehetett formázni a Vívó és

Atlétikai Club kezdőbetűiből. Így annak ellenére lett ez a klub neve, hogy nem csak vívás és atlétika szerepelt a sportágak között, hanem a torna, a labdarúgás, az úszás, a vízilabda, az ökölvívás, az asztalitenisz, a birkózás, majd később a kézilabda, a kosárlabda és a tenisz is. Ezek alapján az is kijelenthető, hogy a VAC volt az első olyan cionista sportegyesület, amely multisport klubként működött, nem csak egy sportágban volt kiemelkedő. Ezer főt, sokszor kétezret is meghaladó tagsággal működött a klub.

A kosárlabdával kapcsolatban elsősorban Ralph Kleint, vagyis Klein Rolfot kell kiemelni, de később a sportkommentátorként híressé vált Szepesi György is a VAC-ban kosárlabdázott. Érdekességképpen tőle is érdemes megemlíteni egy idézetet: elmondta, hogy amikor a VAC ellen akartak szurkolni a nézők egy klubmeccsen, akkor azt mondták, hogy „hajrá magyarok”, és ez a hozzáállás jellemző erre az egész időszakra. Ez az oka annak, hogy több sportoló is elhagyta Magyarországot, köztük Klein is, aki sok nagyszerű csapatnál, például a Maccabi Tel Avivnál is dolgozott. De rajta kívül még számos kimagasló sportvezető került ki a VAC köreiből, akik a világ számos helyén maradandót alkottak.

Habár rengeteg kiemelkedő sportembert adott különböző sportágaknak a VAC, például a tornász Keleti Ágnes is, soha nem törekedett arra, hogy professzionális klub legyen. A cél elsősorban az, hogy a zsidó közösséget, illetve azokat a zsidó sportolókat fogja össze, akik számos más sportegyesületben kiemelkedő eredményeket érnek el, emellett pedig a zsidó világversenyeken is megmérettetik magukat. (Ez annak ellenére is igaz, hogy a VAC-nak volt például saját, élvonalbeli labdarúgócsapata is.) Ezt a közösségformáló erőt tekintve is megvan a folytonosság a klub korai évei és a mostani munkája között.

A legeredményesebb évek a VAC történetében az 1920-as, 30-as évek voltak, amikor számos olyan sportembert adott a klub az országnak, akik a sportvezetés és a mecénatúra terén is meghatározóak lettek. A VAC kulturális egyesület is volt, illetve olyan szakosztályai is voltak - például turista szakosztály – amely nem közvetlenül az élsporthoz, főleg nem a professzionális sporthoz kapcsolódott.

De a zsidótörvények az 1930-as évek végén ellehetetlenítették a klubot, amelyet 1941-ben be is tiltottak. 1944-ig azonban számos szakosztálya próbált működni, edzéseket és még „házon belüli” versenyeket is szerveztek. Viszont a klub számos tagja, versenyzője és vezetője lett a háború áldozata, sokan haltak meg a koncentrációs táborokban, illetve munkaszolgálatosként a fronton.

1946-ban megpróbálták újjáéleszteni a VAC-ot, és ha a hatalmas veszteségek után ez nem is sikerült igazán, a próbálkozás akkor is tiszteletre méltó. Mivel cionista szervezetről van szó,

sokan el is hagyták Magyarországot, így nagyon kevesen maradtak a VAC-ból a háború után. Sajnos az emlékekre is igaz ez, nagyon kevés dolog maradt meg a kezdeti időszakból.

Az 50-es években is próbálkoztak a VAC újraindításával, de a kommunista diktatúra ezt nem engedte, hiszen a vallási jellegű sportegyesületek be voltak tiltva. 1989 után jött az áttörés, akkor indult el új útjára a Vívó és Atlétikai Club. A zsidó sportolók újra részt vettek a nemzetközi eseményeken, a szakosztályok elindultak, illetve számos professzionális és amatőr sportoló is csatlakozott az egyesülethez.

Több kiváló sportvezető is segítette a VAC munkáját. Közülük is kiemelkedik Michael Keveházi vagy Keveházi Mihály, aki 1947-ben vándorolt ki a családjával Magyarországról Angliába, és az angol Maccabi megszervezésében és fellendítésében szerzett kiemelkedő érdemeket, majd a Maccabi Világszövetségben 40 évig töltött be vezető tisztségeket. 1986-tól 1994-ig elnöke is volt a Maccabi Világszövetségnek. 1989-ben az ő segítségével szerveződött újjá a VAC és lett a Maccabi Világszövetség tagja. Keveházi hozzásegítette a magyar zsidó fiatalokat, hogy részt vehessenek nemzetközi versenyeken és ő teremtette meg az alapjait annak, hogy újból részt vegyen Magyarország azokon a sporteseményeken, amelyeken aztán egészen a 90-es évektől kezdve kimagasló eredményeket értek el a sportolók. 1995-ben a magyar kosárlabda csapat például aranyérmert szerzett a Maccabi Európa Játékokon, a legutóbbi Világjátékokon pedig három arany, tíz ezüst és tizenkét bronzéremmel zártak a sportolók.

A nemzetközi játékokkal kapcsolatban az elmúlt időszokról elmondható, hogy a magyar részvételnél sikerült összhangba hozni a versenyek közösségi jellegét, az amatőr sportolók fontos szerepét és az eredményességet, ami presztízst is jelentett elsősorban a 2010-es évektől. 2010-ben történt meg az is, hogy az MTK elnökével, Deutsch Tamással beszélgetve felmerült az Európa Játékok megrendezésének a gondolata, ami a következő állomása a klub eredményességi sorozatának. Az elmúlt időszak sikerei segítették elő azt, hogy idén Maccabi Európa Játékok lehessen Budapesten.

A sportolók és sportvezetők számára is jelentős ez az esemény, és visszahozhatja annak a korszaknak az érzését, ami az 1900-as évek elején meghatározó volt a zsidó közösségek életében. Vannak adósságok is a zsidó sport történetével kapcsolatban, és ez remek alkalom arra, hogy végre a megfelelő helyén kezeljük ezt. Remélhetőleg a Maccabi Európa Játékokkal elindul egy olyan bemutatása a VAC klubéletének, ami méltó hírnevéhez és eredményeihez.

A „Különleges fejezetek a magyarországi zsidó sport történelméből” című sporttörténeti konferencián 2019. március 22-én elhangzott előadás szerkesztett leirata.

Ádám Jusztin: The History of Maccabi VAC

The Fencing and Athletic Club (Vívó és Atlétikai Club, VAC) has a fundamental role in the Hungarian history of Jewish sport. Even though there were some breaks in the life of the club there is continuity in its history up until now. The roots of the upcoming European Maccabi Games in Budapest can be found in the beginning of the 20th century when VAC and similar sport clubs were founded in Europe.

The history of the club can be divided into two main eras: the first one started in 1906 when the club was founded and lasted until 1949/1950. The members of the so called 'Makkabea' group for young Zionists had an important role in starting the club. Later they became outstanding sportsmen and leaders of the club. We have to highlight Lajos Dömény, who is a very important character in Jewish sport history. He is not only one of the founders of VAC but he created National Jewish Found, also Zsidó Néplap (Jewish People's Paper), apart from organizing the KADIMA scouts movement.

The identity, daily operation and spirit of VAC can be best described by the help of this quote which was published in a Jewish newspaper called 'Zsidó Szemle'. It was released 15 years after the foundation of the general assembly of VAC and was written by Ármin Beregi, founding member of the club. „With the appearance of VAC sport clubs are no longer called 'Jewish' to be disparaged or mocked, because Fencing and Athletic Club stepped forward and said: I take on the name Jewish, moreover I yell it to the Hungarian society. Those who want to see Jewish strength and a Jewish team should look upon us, who created real force from nothing, only from our hearts and a symbol.”

There are some interesting moments which should be emphasized regarding the history of VAC. As we know they first wanted to name the club 'Jewish Athletic Club' but back then it was impossible to use this religious marker in the name. So the founders tried to find a symbol for the club which declared the connection to Jewish community. This could have been best expressed by the Star of David, which symbol can be formed easily from the initial letters of the name of the club. This is why they chose the name 'Fencing and Athletic Club' even if a lot of other sports were available in it: gymnastics, football, swimming, water polo, boxing, table tennis, wrestling, and later handball, basketball and tennis. Based on this we can say that VAC was the first Zionist multisport club, which was outstanding in many sports. The club had a membership of over 1000, sometimes even over 2000 people.

Regarding the basketball first we have to mention Ralph Klein, but famous sports reporter György Szepesi was also a player of VAC. There is a quote which is worth mentioning from him

as well. He said that those people who wanted to root against VAC during their games chanted 'go Hungarians' which showed Hungarian people's attitude towards VAC. This attitude was the reason why so many athletes - among them Klein, who later on worked for Maccabi Tel Aviv for example - left the country. But beside him many outstanding leaders emerged from VAC, who achieved extraordinary success in many countries of the world.

Although VAC has given the world many great athletes (like gymnast Ágnes Keleti) the club has never aspired to become a professional one. The goal has been to hold the Jewish community together, support those athletes who achieved great results in other clubs and also to take part in Jewish competitions. (This is true even if once VAC had a football team which played in the premier league of Hungary.) This community building task shows the continuity between the early history of the club and its work today.

The most successful period of VAC was in the 1920s and the 1930s when the club gave many athletes and sports leaders to the country who became key figures in Hungarian sport. But VAC also served as a cultural association with many departments or sections which had nothing to do with sport, especially professional sport. For example, it had a touristic section too.

The so called 'Anti-Jewish laws' at the end of the 1930s made the work of the club impossible and finally it was banned in 1941. However, many departments of the club tried to operate until 1944, they held trainings, even organized competitions within the club. Many members, athletes and leaders of VAC perished during World War II in concentration camps and during forced labour at the front.

In 1946 they tried to revitalise VAC which was a very respectful attempt even if it was not really successful after the huge losses. Because it was a Zionist association many of its members had left the country and only a few stayed after the war. Unfortunately it is true to the relics as well, hardly anything has remained from the beginnings.

In the 1950s the members tried to launch the club again but it was not allowed by the communist dictatorship. The breakthrough came after 1989 when VAC came to life again. The Jewish athletes started to compete again in international events, new departments have been launched and a lot of professional and unprofessional athletes have joined the club.

Many prominent sports leaders have helped the work of VAC. Michael Kevehazi stands out of them, who emigrated from Hungary to England with his family in 1947 and had an important role in organising and improving the English Maccabi movement. He held various top positions in the Maccabi World Union and was head of the organisation between 1986 and 1994. VAC

was reorganised with his help in 1989 and became member of the Maccabi World Union. Kevehazi helped Hungarian Jewish youngsters to compete in those events where they have achieved outstanding results starting from the 1990s. For example, in 1995 the Hungarian basketball team won a gold medal at the European Maccabi Games and in the last Maccabi World Games the athletes of VAC obtained 3 gold, 10 silver and 12 bronze medals.

As for international games, the club has been able to synchronize the community-based concept of competitions, the important role of amateur athletes with the great results which have gained prestige for VAC especially since the 2010s. In 2010, while speaking with Tamás Deutsch, president of MTK, the idea of organising EMG also emerged. This upcoming event is the next step in the row of great results connected to VAC. The achievements of recent years have helped organising EMG this year in Budapest become a reality.

Hosting the EMG is an important moment for Hungarian athletes and sports leaders as well and may bring back those feelings which defined the life of Jewish communities around 1900. We also have some debts regarding Jewish sport history in Hungary and this is a great opportunity to take care of that. Hopefully with the EMG we can start showcasing the life of VAC in a manner worthy of its fame and achievements.